

Begyndelser Nye tyske bøger på dansk, 2010-2013

CHRISTA WOLF

ENGLINES BY ELLER THE OVERCOAT OF DR. FREUD

Forlaget Vandkunsten, 2012

Oversat af Henning Vangsgaard efter Stadt der Engel oder

The Overcoat of Dr. Freud

Oversættelsen er støttet af Goethe-Instituttet

Ingen forfatter kan gengive
det levede livs sande konsistens.

E. L. Doctorow

Himmelfalden

var det ord, der faldt mig ind, da jeg landede i l.a. og
passagererne i jetten takkede piloten med en klapsalve,
fordi han havde fløjet maskinen hen over oceanet,
styret den fra havet mod den nye verden, kredset
længe over kæmpebyens lys og nu havde landet den
blidt. Jeg husker endnu, at jeg besluttede mig til at
benytte dette ord på et senere tidspunkt, hvis jeg
ville skrive om landingen og det ophold på den fremmede
kyst, der lå foran mig nu. Jeg kunne ikke ane,
at der skulle gå så mange år, hvor jeg stædigt forsøgte
på rette måde at nærme mig de ord, der skulle følge
det første ord. Jeg besluttede at indprente mig alt, enhver
detalje, til senere brug. Hvordan mit blå pas
vakte en vis opsigts hos den rødblonde, sene officer,
der omhyggeligt og strengt studerede den indrejsendes
papirer, hvordan han bladrede længe i dem, hvordan
han studerede hvert enkelt visum, hvordan han
fremdrog den mange gange attesterede invitation fra
getty center, i hvis varetægt jeg skulle tilbringe
de kommende måneder, hvordan han til slut stirrede
på mig med de isblå øjne: Germany? – Yes. East Germany.
– Jeg ville have haft svært ved at komme med
yderligere informationer, også sprogligt, men myndighedspersonen
hentede råd via telefonen. Den
scene forekom mig bekendt, følelsen af spænding
kendte jeg godt, også lettelsen, da han til slut stemplede
visummet, fordi svaret på hans spørgsmål sikkert
havde været tilfredsstillende, og med den fregneoversåede
hånd gav mig mit pas tilbage over disken:
Are you sure this country does exist? – Yes. I am,
svarede jeg kort, det husker jeg endnu, selv om det

Begyndelser Nye tyske bøger på dansk, 2010-2013

korrekte svar havde været »no«, og jeg måtte spørge mig selv, mens jeg længe ventede på bagagen, om det virkelig havde været umagen værd at rejse til usa med et endnu gyldigt pas fra en ikke længere eksisterende stat kun for at irritere en ung pasbetjent. Det var en af de trodsreaktioner, jeg dengang endnu kunne mønstre, og som, forekommer det mig nu, bliver sjældnere med alderen. Ordet står allerede på papiret, passende tilfældigt, det ord, hvis skygge strejfede mig dengang for mere end halvandet årti siden, men som i mellemtiden er blevet så fortættet, at jeg må frygte, at den kunne blive helt uigennemtrængelig, før jeg kan efterleve min professionelle pligt. Altså før jeg har beskrevet, hvordan jeg hev min bagage ned fra transportbåndet, læssede den på en usædvanlig stor bagagevogn og søgte mod exit midt i den forvirrende menneskemængde. Og hvordan – jeg var knap nok kommet ud i ankomsthallen – der skete det, som jeg ifølge indrejsekyndiges indtrængende advarsler ikke måtte lade ske, en kæmpe stor sort mand kom hen imod mig: Want a car, madam? og jeg, som det uerfarne refleksvæsen jeg var, nikkede i stedet for resolut at vinke ham af, sådan som man havde anbefalet mig. Manden havde allerede snuppet vognen og trak af sted med den, for altid, sagde mit alarmsystem. Jeg fulgte efter, så hurtigt jeg kunne, og så stod han faktisk dér, ude ved kantstenen til tilkørselsvejen, hvor taxaerne, kofanger ved kofanger, kørte frem med nedblændede forlygter. Han indkasserede den dollar, han havde krav på, og overgav mig til en kollega, ligeledes sort, som havde skaffet sig et arbejde som taxafremvinker. Han udførte sit hverv, standsede den næste taxa, hjalp mig med at stuve bagagen, modtog ligeledes en dollar og overlod mig til en lille mager væver chauffør, en puertoricaner, hvis engelsk jeg ikke forstod, men som lyttede velvilligt til mit engelsk og så ud til at vide, hvor han skulle køre mig hen, efter at han havde studeret brevhovedet med min fremtidige adresse. Først nu, da taxaen kørte frem, det kan jeg huske, mærkede jeg den milde natteluft, strejft af syden, som jeg genkendte fra en helt anden kyst, hvor den havde ramt mig som et tykt varmt klæde, i Varna i lufthavnen.

Begyndelser Nye tyske bøger på dansk, 2010-2013

Sortehavet, det fløjsagtige mørke, havernes tunge søde duft.

Den dag i dag kan jeg hensætte mig i denne taxa, hvor lysguirlanderne, der overstrålede nattehimlen, fór forbi til venstre og højre, ofte størknet til skrifttegn, verdenskendte varenavne, reklameskilte i stærke farver for supermarkeder, barer og restauranter. Et ord som »ordnet« var sikkert malplaceret på denne kystvej, muligvis også på dette kontinent. Meget stille, men hurtigt gemt af vejen, dukkede spørgsmålet op, hvad der egentlig havde fået mig til rejse hertil, dog netop så højt, at jeg genkendte det, da det meldte sig næste gang, men da mere insisterende. Alligevel, som var det grund nok, gled palmernes skællede stammer forbi. Lugten af benzin, udstødningsgas. En lang tur.

Santa Monica, Madam? – Yes. – Second Street, Madam? – Right. – ms. victoria? – Yes. – Here we are.

For første gang projektørlyset på metalskiltet, fastgjort til jerngitteret: hotel ms. victoria old world charm. Alt var stille. Alle vinduer mørke.

Det var kort før midnat. Chaufføren hjalp mig med bagagen. En forhåbning, en gang med fl iser, duften fra ukendte blomster, som syntes at strømme ud i natten, det svage skær fra en svagt gyngende lampe over indgangsdøren, en dørklokketavle, hvor en seddel med mit navn var stukket ind bagved. Welcome, læste jeg. Døren er åben, jeg skulle gå ind, på bordet i hallen lå nøglen til min apartment, second floor, room number seventeen, the manager of ms. victoria wishes you a wonderful night.

Drømte jeg? Men til forskel fra en drøm for jeg ikke vild, fandt nøglen, benyttede den rigtige trappeopgang, nøglen passede i det rigtige nøglehul, kontakten var dér, hvor den skulle være, et blink med øjnene, og jeg ser alt for mig: To standerlamper belyste et stort rum med en sofagrube og ved den modsatte væg et langt spisebord med stole omkring. Jeg betalte taxachaufføren, tilsyneladende til hans tilfredshed, med de uvante penge, jeg til alt held havde vekslet før afrejsen fra Berlin, takkede ham på passende måde og fik, som det hører sig til, svaret: You

Begyndelser Nye tyske bøger på dansk, 2010-2013

are welcome, madam.

Jeg inspicerede min apartment: Udover den store spisestue fandtes også et tilgrænsende køkken, to soveværelser, to badeværelser. Hvilken ødselhed. En familie på fire kunne snildt bo her, tænkte jeg den første aften, senere vænnede jeg mig til denne luksus. En velkomsthilsen fra en Alice lå på bordet, det måtte være den medarbejder ved centeret, der havde underskrevet invitationsbrevet, og det var sikkert også hende, der omsorgsfuldt havde sat brød, smør og noget at drikke i køkkenet. Jeg smagte lidt på det hele, det smagte mærkeligt.

Jeg blev klar over, at det allerede var morgen dér, hvor jeg kom fra, at jeg kunne ringe uden at forstyrre nogen i søvnen. Efter nogle fejlslagne forsøg, hvor flere overseas operators forsøgte at hjælpe mig, lykkedes det mig at betjene telefonen med de rigtige numre i den lillebitte kabine ved siden af indgangsdøren, og jeg hørte den velkendte stemme på den anden side af det brusende ocean. Det var den første af hundrede telefonsamtaler til Berlin i de næste ni måneder, jeg sagde, at jeg nu var landet på den anden side af jordkloden. Jeg sagde ikke, hvad jeg spurgte mig selv om, nemlig hvad skulle det være godt for. Jeg sagde, at jeg var meget træt, og det var jeg virkelig, en fremmed træthed. Jeg fandt nattøj frem af en af kufferterne, vaskede ansigt og hænder, lagde mig i den alt for brede bløde seng og var længe om at falde i søvn. Jeg vågnede tidligt af en morgendrøm og hørte en stemme sige: Tiden gør, hvad den kan. Den går. Det var de første sætninger, jeg skrev i det store linjerede hefte, jeg for alle tilfældes skyld havde medbragt og lagt på den korte side af det lange spisebord, og som meget hurtigt blev fyldt med de notater, jeg nu kan støtte mig til. I mellemtiden gik tiden, som det lakonisk var blevet mig meddelt i drømmen, det var og er en af de mest gådefulde processer, jeg kender, og som jeg, jo ældre jeg bliver, forstår mindre og mindre af. At tankens kraft kan trænge gennem tidslag ved at se både frem og tilbage forekommer mig at være et mirakel, og fortællingen har del i dette mirakel, fordi vi ellers ikke, uden fortællingens velgørende gave,

Begyndelser Nye tyske bøger på dansk, 2010-2013

havde overlevet eller kunnet overleve.

Sådanne tanker kan man for eksempel flygtigt lade gå gennem hovedet og samtidig bladre i den konvolut, som jeg om morgenen fandt på bordet i min apartment, en »First day survival information« fra centeret til alle nyankomne. De nærmeste fødevarebutikker, coffeshops og apoteker var anført. Vejen til centeret er beskrevet, også de regler, man arbejder efter, er nævnt, og naturligvis er dets telefonomstilling, som er bemandedt døgnet rundt, også annonceret. Man anbefaler restauranter og bistros, men også boghandlere, biblioteker, turistruter, museer, forlystelsesparker og guider, og indskærper ikke mindst de forholdsregler, den nyankomne skal træffe i tilfælde af jordskælv. Alt dette skrev jeg mig omhyggeligt bag øret, studerede også listen over medstipendiaterne fra de forskellige lande, som skulle blive mine kolleger det næste halve år, og som skulle udvikle sig til medlemmer af et venskabeligt fællesskab, men i mellemtiden er blevet spredt for alle vinde, til deres hjemlande. Et voldsomt jordskælv indtraf først efter mit ophold i Los Angeles, hvor San Andreas-forkastningen, som løber under byen og presser store jordplader mod hinanden, er en stadig trussel. Hvis man havde vist mig et billede af verden i dag, havde jeg ikke troet dette billede, selv om mine fremtidsvisioner var dystre nok. Den rest af godtroenhed, jeg dengang vist stadigvæk var i besiddelse af, er forsvundet. Et forsæt, som er svært at efterkomme, som ikke blev indfriet og derfor bliver ved med at være der, har jeg stadig: at undersøge smerternes spor.

Senere talte jeg ofte med Peter Gutman om dette, men ham kendte jeg endnu ikke denne første morgen, han skulle blive en af de sidste kolleger, jeg lærte at kende, noget vi senere lo meget ad. Man lo i det hele taget meget i centerets lounge, hvor vi sad sammen til te og kiks, som Jasmine, den yngste af de to sekretærer, havde klar til os præcis kl. 11 om formiddagen og kl. fi re om eftermiddagen, ligesom aviserne fra alle de lande, vi kom fra, amerikanske naturligvis, men også italienske, franske, schweiziske, østrigske, selv russiske aviser, selv om vi ingen russere havde

Begyndelser Nye tyske bøger på dansk, 2010-2013

iblandt os, alle sat på træstave som i et kaffehus i Wien, alle en til to dage gamle, hvad der skabte en velgørende distance til de mest ubehagelige nyheder, vi ofte hovedrystende læste op for hinanden, som om vi deltog i en konkurrence om, hvilken situation i det pågældende hjemland, der var den mest bedrøvelige.

Jeg tror ikke, at jeg tager fejl, når jeg siger, at jeg tiltrak de nysgerrigste blikke i vores kreds. Ikke kun, fordi jeg var den ældste, det måtte jeg vænne mig til, det var mit oprindelsesland, der sikrede mig en særstilling.

Ingen var så taktløs at spørge direkte om det, men de ville sikkert gerne vide, hvordan man havde det, når man lige kom fra en stat, der var ophørt med at eksistere.

Morgenlyset faldt hver dag gennem gittervinduet i mit soveværelse, filtreret af nogle klatreplanter, som havde arbejdet sig op ad muren på ms. victoria og delvis var klatret op ad mit vindue. Mine morgendrømme bragte ord, som jeg senere noterede: »Håbløs

«, læser jeg isoleret fra en sammenhæng, der er gået tabt. Først i sengen, derefter på sengekanten laver jeg nogle af de få øvelser, jeg har ordineret mig selv, fordi jeg, alene i dette fremmede fjerne land, ikke tør blive syg eller bevægelseshæmmet, gik så ind på det mindste badeværelse, som jeg havde besluttet mig for, ind under bruseren, hvis hoved, anderledes end i Europa, var monteret fast på væggen, og det derfor krævede en særlig teknik at gøre alle dele af kroppen våde.

Morgenmaden, som jeg lod ledsage af uforståelig musik og uforståelige nyheder fra lokalstationen i Los Angeles, sammensatte jeg med allerede indøvede håndbevægelser af delvis uvante bestanddele, muffins, ja hvorfor ikke, en speciel mysliblanding og den orangesaft, som efter nogle fejlkøb forekom mig mest velkendt, kun kaffen måtte jeg stadig eksperimentere med, jeg måtte finde én, der kendte den kaffesmag, Germans havde, og blandt de utallige dåser i pavillions kunne anbefale mig det mærke, der kom tættest på denne smag.